

การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง
ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
AN APPLICATION OF SAPPAYA 4 IN HAPPINESS COMMUNITY DEVELOPMENT
OF BAN NONG RANG COMMUNITY, BANG RUP SUB-DISTRICT,
THUNG YAI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พระโกศล เขมรโต

Phra Kosol Khemrato

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: phrakosol.som@sbss.ac.th

Received 14 February 2023; Revised 4 June 2023; Accepted 7 June 2023

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์: การบริหารจัดการชุมชนให้น่าอยู่นับเป็นสิ่งสำคัญ สามารถเกื้อกูลในการสร้างสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นตัวอย่างในการจัดบริเวณพื้นที่ในชุมชนให้สะอาด มีระเบียบ ร่มรื่นเป็นที่สปปายะแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะวัดในชุมชนจะต้องเป็นศูนย์กลางด้านจิตใจ มีการจัดบริเวณวัดให้เป็นสัดส่วนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง 2) ศึกษาหลักสปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย: เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา หน่วยงานราชการในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 25 รูป/คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย: พบว่า 1) สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง จำเป็นจะต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินการ มีเป้าหมาย สร้างกาย สร้างศีล สร้างจิต และสร้างปัญญา เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน 2) หลักสปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นหลักธรรมชาติทั่วไปที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ชีวิตก็จะมีแต่ความเจริญก้าวหน้า และการได้สิ่งที่เป็นสปปายะจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนให้อยู่หลักธรรมคำสอนสามารถพัฒนากายและทางใจ และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จะต้องมีหลักสปปายะในการพัฒนาคนให้เจริญงอกงามทางด้านกายและจิตใจ เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีแก่นสาร และมีคุณค่าอย่างแท้จริงและยังเป็นหลักแห่งความดีในการประพฤติตนให้มีคุณภาพ มีความสุขอย่างยั่งยืนทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา: การประยุกต์ใช้หลักสปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนชุมชนบ้านหนองหรั่ง มีความเกี่ยวข้องในลักษณะของพระพุทธศาสนาประยุกต์ ได้แก่ เมื่อนำหลักสปปายะ 4

ไปรับใช้ในชุมชน ก็จะทำให้คนในชุมชนมีความสุข ทั้งกายและจิตใจ มีสถานเหมาะสมต่อการใช้ชีวิตประจำวัน มีพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำและความรู้ในด้านต่าง ๆ มีอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีหลักธรรม คำสั่งสอนในการดำเนินชีวิตและสร้างสุขให้ตนเองและครอบครัว

สรุป: การประยุกต์หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข สามารถพัฒนาในเรื่องสถานที่ที่เป็นศาสนสถาน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้น่าอยู่ ร่มรื่น สะอาด ไม่พลุกพล่าน ซึ่งคนในชุมชนเมื่ออยู่ในสถานที่เหมาะสมก็จะทำให้ได้รับอาหารที่ถูกต้องอนามัย สะอาด มีสุขภาพแข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี มีใจเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน มีความรักความสามัคคี และที่สำคัญคนในชุมชนก็มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อดำเนินชีวิต ทำให้ชุมชนอยู่อย่างสงบสุข

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสัปปายะ 4, การพัฒนาชุมชน, สร้างสุขของชุมชน

Abstract

Background and Objectives: Community management that can produce livelihood and happiness is essential. Community leaders must set an example for keeping the community area clean, orderly, and shady for visitors. Exclusively, the temple in the community must be the center of the mind of the community. The temple area should be arranged in proportion so that it can be beneficial for oneself, family, community, and society. The purposes of this article were: 1) To study the environment of Ban Nong Rang community, Bang Rup Sub-district, Thung Yai district, Nakhon Si Thammarat Province; 2) To study the Sappaya 4 principle in Theravada Buddhism; 3) To apply the Sappaya 4 principle in development of the happiness community in Ban Nong Rang community, Bang Rup Sub-district, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province.

Methodology: The study employed a qualitative research method. Key informants include religious experts, government agencies, community leaders, and people in the area. Twenty-five persons were selected in total by the purposive sampling method. Research tools include structured in-depth interviews, Information collected from relevant documents, and in-depth interviews.

Main Results: The research results indicate that: 1) The environment of Ban Nong Rang community should adhere to the principles of Buddhism as a guideline to build and improve body, mind, discipline, and wisdom for solving problems caused by human selfishness in basis; 2) The Sappaya 4 Principles that appear in Theravada Buddhist scriptures is a general natural principle that influences the well-being of a person whether in decline or prosperity, if a person lives in a good environment that person will prosper and getting things that "comfortable in Dharma" (sappaya) will promote one's life to live according to the teachings of the Buddha to develop the body and mind; 3) The application of the Sappaya 4 principle in the development of the happiness community in Ban Nong Rang community, Bang Rup Sub-district, Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province. The Sappaya 4 principle should be used in developing people to prosper physically and mentally to make their life full of purpose and value. The Sappaya 4 principle also makes people live their life with sustainable happiness for themselves, their community, and their society.

Involvement to Buddhaddhamma: The application of the Sappaya 4 principle in the development of the community in Ban Nong Rang is related to Applied Buddhism, indicating that when the Sappaya 4 principle is applied to the community, it makes people in the community delighted both in body and mind. Happiness can prosper when there is a suitable place for everyday life. Happiness can prosper when there are monks who lead the community and give advice and knowledge in various fields. Happiness can prosper when there are foods that are beneficial to the body. Happiness can prosper when there are teachings for the basis of living and creating happiness for people and their family.

Conclusions: The application of the Sappaya 4 principles in community development can create happiness and religious places, residential houses, as well as public areas in the community to be nice, shady, clean, and not crowded. When people in the community are in the right places, they will receive food that is hygienic and clean then they live with a healthy body with good mental health, they become generous and help each other, creating love, unity, and most importantly, people in the community will live in the teachings of Buddhism and make a peaceful community.

Keywords: Application, Sappaya 4, Development, Happiness Community

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันถูกรอบงำด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทางความคิด และภูมิปัญญาตะวันตก จนตกเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ตลอดจนกระแสความทันสมัยที่มาจากโลกตะวันตกและมีอิทธิพลครอบคลุมทั่วโลก คนไทยและสังคมไทยได้ถูกระแสเหล่านี้ผลักดันให้ปรับเปลี่ยนความคิด คุณค่า และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต จนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พร้อมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกที่ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน จึงเป็นเหตุให้ “สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ชุมชนเป็นสังคมขนาดกลางที่เชื่อมโยงสังคมขนาดเล็ก คือ บ้าน โรงเรียน กับสังคมใหญ่ คือ ประเทศชาติและโลก ชุมชนมีทั้งบุคคล องค์ความรู้ และสถานที่สามารถให้การศึกษา ในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชุมชน หรือท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น สามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ได้อย่างมีคุณค่า เกิดประโยชน์และรู้จักวิถีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่กับชุมชน สิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงวิถีชีวิตที่แท้จริง นั่นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้สั่งสมจากประสบการณ์ของคนในชุมชนมาเป็นเวลานาน มีการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการที่ง่ายและเหมาะสมตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น หากพิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว พบว่า ชุมชนในยุคปัจจุบันมีความอ่อนแอ เนื่องจากขาดวัฒนธรรมในความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักความหวงแหนในชุมชนน้อยลง เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทุก ๆ ด้าน รวมทั้งสภาพปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย การแก้ไขปัญหานั้นทำได้ยากขึ้น ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หายไป ชุมชนจึงขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง แต่ในทางตรงข้ามชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ได้อาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน มีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกัน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง พร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (Dulyakasem & Ngamwittayapong, 1997)

ทั้งนี้ การใช้ชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป การใช้ชีวิตที่เร่งด่วนและความสะดวกสบายจากเทคโนโลยีทำให้คนส่วนใหญ่ละเลยการดูแลสุขภาพตนเอง เมื่อเจ็บป่วยจึงเริ่มเข้าสู่กระบวนการรักษาโรค และค้นหาหนทางว่าทำอะไรให้มีสุขภาพดี ทั้งที่แท้จริงแล้วเรื่องสุขภาพไม่มีใครดูแลตัวเราได้ดีเท่ากับเราดูแลตัวเอง ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องทำให้ตนเองมีสุขภาพที่ดีโดยการดูแลสุขภาพตนเอง การจัดการสภาวะแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี และให้ความร่วมมือกับมาตรการของสังคม จึงได้เกิดนโยบายส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคด้วยการสร้างเครือข่ายความรู้ด้านสุขภาพโดยเสริมสร้างศักยภาพประชาชนในการดูแลสุขภาพตนเองขยายจากชุมชนสู่ครัวเรือน เพื่อช่วยดูแลสุขภาพคนในครอบครัวให้ครอบคลุมต่อเนื่องและกลับมาพึ่งตนเองได้ คนในแต่ละครอบครัว คือ คนที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุดที่จะทำหน้าที่ในการดูแลสุขภาพครอบครัวของตนเอง เรื่องระบบสุขภาพจึงควรเริ่มจากระดับครอบครัว เพื่อวางรากฐานและหล่อหลอมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวจนเกิดเป็นวัฒนธรรมสุขภาพ เกิดการดูแลและจัดการสุขภาพของตนเองของแต่ละคน การดูแลจัดการสุขภาพของครอบครัวและเชื่อมต่อการดูแลจัดการสุขภาพของชุมชน ดูแลตนเองแล้วส่งต่อไปดูแลครอบครัวเป็นวัฒนธรรมของการพึ่งพาอาศัยกันและกัน เกิดชุมชนที่เข้มแข็งไม่ใช่แค่เรื่องสุขภาพ แต่รวมถึงด้านอื่น ๆ ทั้งกาย ใจ เงิน ในการสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนที่มีความสุข จะปรับวิธีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตมีกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน โดยใช้ฐานการเรียนรู้บนฐานการดำเนินชีวิตเป็นการเอาปัญหาที่คนในชุมชนมองร่วมกันเป็นตัวตั้ง ซึ่งในกระบวนการตำบลจัดการคุณภาพชีวิต คือ การตั้งประเด็นเพื่อพัฒนาตนเองหรือเพื่อแก้ไขปัญหาตนเองเป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติที่เกิดจากการมีส่วนร่วม และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เน้นการแบ่งปันเอื้อเฟื้อและการอยู่ร่วมกัน จากการที่คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมในชะตากรรมเดียวกันต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นความผูกพันระหว่างคนในชุมชน อาทิ การช่วยเหลือดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนในชุมชน การจัดการขยะ การวางแผน เพื่อป้องกันแก้ไขโรคต่าง ๆ ในชุมชน ฯลฯ เหล่านี้เป็นการทำให้คนในชุมชนได้รู้จักศักยภาพตนเองและชุมชน และรู้จักที่จะบริหารจัดการเรื่องในชุมชนของตนเอง (Tansakul, 2019)

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทยนั้น หากตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของคนด้วยการเพิ่มหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตใจของคนให้มีความรู้ผิดชอบ รู้ดีหรือรู้ชั่ว ที่ปัจเจกบุคคลแล้ว ส่วนทางสังคมมีการบูรณาการหลักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ มีการเปิดโอกาสการพัฒนาศักยภาพและการให้ความรู้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างเสมอภาคแก่คนในชุมชนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทย จึงต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ในด้านพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ คนในชุมชน สิ่งแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และยุทธศาสตร์กลยุทธ์ในวิธีการพัฒนา และกระบวนการพัฒนาต้องได้รับความช่วยเหลือจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือความช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพทางจิตใจ พฤติกรรม และปัญญาด้วยพุทธบูรณาการ คือ หลักธรรมที่มีประสิทธิภาพ และทรงประสิทธิภาพ หากประยุกต์เข้ากันอย่างลงตัว พุทธบูรณาการจึงจะสามารถทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทางโลกและทางธรรมคู่ขนานกันไปเพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมไทยให้เข้มแข็ง และให้มีคุณภาพทั้งคน สิ่งแวดล้อม มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นไปอย่างมีกระบวนการ เน้นการพึ่งพาตัวเองและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเกิดขึ้นในสังคมไทยได้นั้น ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนแนวคิดของชุมชนเพื่อที่จะร่วมกันนำพาชุมชนออกจากวิกฤติให้ได้ ก็ต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดของชุมชนให้ได้ โดยที่เปลี่ยนจากชุมชนที่เคยลดทอนศักยภาพกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง รวมถึงการบูรณาการหลักธรรมประยุกต์ใช้ควบคู่กันไปจะทำให้คุณภาพของคนในชุมชน มีพลังสามัคคีเป็นปึกแผ่นก็สามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนาจัดการตนเองและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองเป็นทางออกของปัญหาวิกฤติสังคมได้ในที่สุด (Khuras, 2018)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ศึกษาหลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยการขับเคลื่อนด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทแก่พุทธศาสนิกชน ตามหมวดธรรมต่าง ๆ นำมาถอดบทเรียนองค์ความรู้สู่สาธารณะ ได้แก่ 1) วัดบางวงศ์ ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) หมู่บ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 3) โรงเรียนวัดวิสุทธิวงศ์ ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช หลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Field Research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบการศึกษาแนวคิดวิเคราะห์จากทฤษฎีในเชิงเอกสาร
2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา จำนวน 3 รูป หน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 7 ท่าน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 ท่าน ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 ท่าน จำนวน 25 รูป/คน ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth interview) ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา และการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหรั่ง และผู้มีประสบการณ์สนับสนุนในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหรั่ง โดยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่แน่นอน (Structured Interview) ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง หลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิเคราะห์หลักการแนวคิดทฤษฎีและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ ตำรา เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศึกษา 2) นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ (Content synthesis) แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) 3) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) พร้อมทั้งทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (Cronbach, 1990) การตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาสามารถกระทำโดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า แบบสัมภาษณ์แต่ละข้อมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือไม่อย่างไร ถ้ามีความสอดคล้องผู้เชี่ยวชาญจะให้ค่าเป็น “+1” แต่ถ้าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าแบบสัมภาษณ์ข้อนั้นไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์จะให้ค่าเป็น “-1” และในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ

ไม่แน่ใจว่าแบบสัมภาษณ์ข้อนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ก็จะให้ค่าเป็น “0” และ 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา และการพัฒนาชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) เป็นการศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึกความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา และการพัฒนาชุมชน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา แนวทาง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะทำการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ตามกรอบแนวคิดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมาเป็นแนวคำถาม จากนั้นดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาตลอดจนภาษาที่ใช้เพื่อความเที่ยงตรงและถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งลงพื้นที่ เพื่อทำการสัมภาษณ์โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ Key Informants จำนวน 25 ท่าน รวบรวมเอกสาร และข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการในการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชน สร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามและที่ได้จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึก และจากเอกสารทั้งหมด โดยสรุปผลการวิจัยด้วยการเรียบเรียงเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดหลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชน สร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท การประยุกต์ใช้หลักสัปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชุมชนสร้างสุข และ 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา และการพัฒนาชุมชน โดยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่แน่นอน (Structured Interview) ซึ่งเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended) ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลจากจำนวนคนที่ตอบคำถามสัมภาษณ์ แต่ละข้อของแต่ละกลุ่ม แล้วใช้การจัดกลุ่มประเด็นข้อมูลในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ ทำสวนยางพารา ทำนา รับจ้าง ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ค้าขายและทำการประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ สำหรับราคาผลผลิตนั้นเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลางในการค้าขาย จึงทำให้มีรายได้ต่ำ และราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียว ไม่มีอาชีพเสริม เนื่องด้วยสภาพภูมิโนคติที่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ตำบลบางรูป มีทั้งแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เช่น แม่น้ำไหลผ่าน ห้วย หนอง คลอง บึง และแหล่งน้ำที่ได้พัฒนา ปรับปรุงขุดลอก

จากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพิ่มเติมให้เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่สำหรับเก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรในหมู่บ้าน/ตำบล ได้แก่ อ่างเก็บน้ำของหมู่บ้าน สระน้ำของหมู่บ้าน ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่จนถึงปัจจุบัน มีทั้งด้านดนตรีและศิลปะพื้นบ้าน ได้แก่ มโนราห์ เพลงบอก มวยไทย ด้านงานฝีมือ ได้แก่ การแกะสลักไม้เป็นรูปทรงต่าง ๆ จักสานไม้ไผ่ สานกระจูด และด้านอาชีพเกษตร ขำกล่ำไม้ เพาะเลี้ยงยางและพืชเกษตรอื่น ๆ เป็นต้น สำหรับภาษาถิ่นที่ใช้กันในพื้นที่ตำบลบางรูปเป็นภาษาท้องถิ่นของคนใต้ ทั้งนี้ยังมีการพัฒนา บุรณะ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยการนำหลักธรรมมาใช้อย่างเหมาะสมทำให้ชุมชนเกิดพัฒนาจิตใจ ทำให้คนในชุมชนเกิดความผาสุกทางด้านจิตใจ เพราะความสุขของชุมชนต้องพัฒนาชุมชนด้านบุคคลให้มีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือยามมีความทุกข์ โดยการเน้นให้ผู้นำในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน เนื่องจากการนำแนวคิดและหลักการคำสอนของพระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนเป็นอัจฉริยภาพแห่งศาสตร์ในด้านการดำรงชีวิตของมนุษย์สามารถใช้เป็นกรอบในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งชัดเจน และมีการโยงใยในมิติต่าง ๆ สัมพันธ์สอดประสานกันอย่างเป็นระบบ อันเป็นแนวคิดที่ก้าวล่วงข้อจำกัดแห่งกาลเวลา ซึ่งมีความทันสมัยแม้อยู่ในปัจจุบันกาล ในการจะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดให้ชีวิตมีสันติสุข บุคคลจะต้องกำหนดเป้าหมายในชีวิตให้ชัดเจนและมีความตั้งใจว่าจะดำเนินชีวิตของตนตามแบบที่กำหนดไว้ให้ได้ ซึ่งการกำหนดให้มีชีวิตที่เกิดความสุขต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ การมีความคิดที่เป็นอิสระและการมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย มีหลักเศรษฐกิจที่พอเพียงที่เศรษฐกิจในชุมชนเป็นเรื่องพื้นฐานของความสุขในทุก ๆ ระดับ สอดรับกับงานวิจัยของ Phramaha Suthit Apakaro et al. (2015) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่พบว่า ความสุข 10 ชั้นในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) กามสุข สุขเนื่องด้วยกาม ได้แก่ ความสุขโสมนัสที่เกิดขึ้นด้วยอาศัยกามคุณ 5 2) ปฐมฌานสุข สุขเนื่องด้วยปฐมฌาน ซึ่งวัดจากกามและอกุศลกรรมทั้งหลาย ประกอบด้วยวิตก วิचार ปีติ สุข และเอกัคคตา 3) ทุตติฌานสุข สุขเนื่องด้วยทุตติฌาน ซึ่งประกอบด้วยปีติ สุข และเอกัคคตา 4) คตติฌานสุข สุขเนื่องด้วยคตติฌานสุข ซึ่งประกอบด้วยสุขและเอกัคคตา 5) จตตฌานสุข สุขเนื่องด้วยจตตฌาน ซึ่งประกอบด้วย อุเบกขาและเอกัคคตา 6) อากาสกัญญาตนสมาบัติสุข สุขเนื่องด้วยอากาสกัญญาตนสมาบัติ ซึ่งล่วงพ้นรูปสัญญาได้โดยสิ้นเชิง ปฏิขสัญญา ล่วงลับไปหมด ไม่มนสิการนานัตตสัญญา นึกถึงแต่อวกาศอันอนันต์เป็นอารมณ์ 7) วิญญาณัญญาตนสมาบัติสุข สุขเนื่องด้วยวิญญาณัญญาตนสมาบัติ ซึ่งคำนึงวิญญาณอันอนันต์เป็นอารมณ์ 8) อาภิญญัญญาตนสมาบัติสุข สุขเนื่องด้วยอาภิญญัญญาตนสมาบัติ ซึ่งคำนึงภาวะที่ไม่มีอะไรเลยเป็นอารมณ์ 9) เนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติสุข สุขเนื่องด้วยเนวสัญญานาสัญญาตนสมาบัติ อันถึงภาวะที่มีสัญญาที่ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาที่ไม่ใช่ และ 10) สัญญาเวทิตนโรธสมาบัติสุข สุขเนื่องด้วยสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ อันถึงภาวะที่ดับสัญญาและเวทนาทั้งหมด

2. หลักสปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหลักสปปายะ ซึ่งพระอรธกถาจารย์ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า คือ กาลที่ได้รับสปปายะความเหมาะสม 4 ประการ คือ ธรรมเป็นที่สะดวกสบายแก่การเจริญปัญญา มีอาหารสปปายะ (โภชนาสปปายะ) เสนาสนะสปปายะ (อาวาสสปปายะ) บุคคลสปปายะและธัมมัสสวนสปปายะ (ภัสสะสปปายะ) ซึ่งหลักสปปายะจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนสร้างสุขและเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของหลักสปปายะกับการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงกล่าวถึงหลักสปปายะ 4 เพื่อการพัฒนาชุมชนสร้างสุข ดังนี้ 1) อาวาสสปปายะ ความที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตมนุษย์และธรรมชาติรอบ ๆ ตัวไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต สงบ ปลอดภัย ไม่พลุกพล่าน พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำให้ภิกษุทั้งหลายปลีกวิเวก ปฏิบัติอยู่คนเดียว ที่เรือนว่างบ้าง โคนไม้บ้าง

ในถ้าบ้าง บนเขาบ้าง หรือถ้าอยู่ในวัดควรปลูกกุฏิห่างกันพอประมาณไม่ควรมองเห็นกันเพื่อไม่รบวณกัน เป็นการกล่าวถึงสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการบำเพ็ญเพียรเพื่อฝึกตนให้บรรลุธรรมหรือถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสม

2) อาหาระสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และฉ้นไม่ยาก อาหารที่เหมาะสม ย่อยง่าย ทำให้ร่างกายกระปรี้กระเปร่าปราศจากนิเวศน์ ส่งเสริมต่อการปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนา นอกจากอาหารแล้วคิลานะปัจจัยเภสัชบริขารก็เป็นสัปปายะ คือ เภสัช 5 ชนิด ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นสัปปายะสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้ รักษาไม่ให้อาพาธ ที่จะบ้นทอนชีวิตได้ชองเกิดขึ้น คอยประคับประคองชีวิตให้ดำรงอยู่นาน เป็นเครื่องป้องกันโรค บำบัดโรคที่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เนื่องจากธาตุกำเริบให้หายไป อาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบ้นทอนสภาพจิตใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา กล่าวถึงหลักการบริโภคต้องมีปัญญาเป็นตัวชี้แนะ มิใช่เป็นการบริโภคด้วยอารมณ์ความรู้สึกหรือค่านิยมทางสังคมแบบขาดปัญญา

3) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกกันเหมาะสมกัน เช่น ไม่มีคนร้าย มีแต่ท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้เกื้อกูลอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีอุปนิสัยเข้ากันได้ดีทั้งผู้เป็นศิษย์และอาจารย์ ในคัมภีร์ปรกณวิเสส วิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบ บำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทพหิพหุโล) มีปกติพูดติรจฉานกถา 32 (ติรจฉานกถิก) เป็นอสัปปายะ เพราะว่าเขามีแต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้าโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไป ฉะนั้น เพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น สมาบัติย่อมเสื่อม ดุจสมบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โกฏิบรรพตวิหารเสื่อมเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสัปปายะ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดติรจฉานกถา (อติรจฉานกถิก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาทิคุณ (ศีลาทิคุณสมปนโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้น เกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้ และ 4) ธรรมสัปปายะ คือ การพูดคุยนทนาธรรมที่เหมาะสม พูดแต่พอประมาณ เฉพาะเรื่องที่เอื้อปัญญา เมื่ออยู่ในถิ่นที่เหมาะสมแวดล้อมด้วยผู้ทรงความรู้ ทรงคุณธรรม ทักขะสัปปายะย่อมเกิดขึ้นด้วย นั้นหมายถึง เป็นการให้ความรู้ทั้งในด้านการปฏิบัติธรรม หลักพุทธธรรม การเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย หลักการพูด 3 ประการ คือ 1) การพูดที่ไม่เป็นวจีสัจจัต เป็น การพูดแต่เรื่องไม่จริง พูดคำหยาบ คำพูดทีุ่ญแหยให้คนแตกแยกกัน และคำพูดไร้สาระ มิได้หาประโยชน์แก่พัฒนาชุมชนเพื่อสร้างสุขให้เกิดขึ้น 2) การพูดที่เป็นวจีสัจจัต หรือสัมมาวาจา คือ การพูดที่ชอบถูกต้อง ประกอบด้วยหลักการ 4 ประการ คือ คำพูดที่เป็นจริง สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน ส่งเสริมให้คนปรองดอง สามัคคี เป็นเรื่องที่มีสาระประโยชน์ที่ส่งเสริมสติปัญญาแก่คนในชุมชนเพื่อให้เกิดความสามัคคี และ 3) การพูดที่เป็นสุภาสิต เป็นคำพูดที่ถูกกาลเทศะ เป็นคำพูดที่พูดออกไปอย่างเหมาะสมกับเวลาและสถานที่ คำพูดที่เป็นจริง คำพูดที่สุภาพ คำพูดที่มีประโยชน์ และคำพูดด้วยเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน ดังนั้น หลักสัปปายะจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนสร้างสุขและเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของหลักสัปปายะกับการพัฒนาชุมชน โดยนำเอาหลักการของสัปปายะ นำไปบริหารจัดการทั้งในด้านการจัดสถานที่ให้น่าอยู่ น่าอาศัย จัดที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำวัด บ้าน และชุมชนให้เป็นอาราม เปรียบเสมือนนรมณีสถาน ที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่คนในชุมชน โดยให้ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ และยังเป็นแบบอย่างในการแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจนเป็นสัดส่วน มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะสมกับสภาวะโลกปัจจุบัน ส่วนบางวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น มีพื้นที่ติดภูเขา ลำธาร สวน ป่า เน้นเรื่องความสะดวกหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อย สม่าเสมอเท่าที่ทำได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Likit Dinnapanakko (2017) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการสัปปายะในสำนักปฏิบัติธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมทุกสำนักปฏิบัติธรรมมีความพร้อม ด้านอาคารสถานที่ ด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม ด้านสถานที่พักแยกเพศชาย หญิง และบรรพชิต และที่พักผ่อนใจ มีความสะอาด ร่มรื่นด้วยต้นไม้พันธุ์ และ

มีสถานที่สำหรับการเดินจงกรมปฏิบัติธรรม ในการจัดการสัปปายะ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนการศึกษา การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างแท้จริง มีการจัดการสถานที่ อาวาสะ โคจระ ผัสสะ โภชนะ ปุคคละ ให้เป็นสัปปายะที่ดี จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ที่ชัดเจน เป็นระบบ และไม่ดำเนินการเป็นธุรกิจและเชิงพาณิชย์ และในด้านบุคลากร พระวิปัสสนาจารย์ มีความรู้ความสามารถเข้าใจในการถ่ายทอดความรู้หลักวิปัสสนากัมมัฏฐาน สามารถสอบอารมณ์ผู้ที่เข้าร่วมปฏิบัติได้ มีเทคนิคในการแนะนำทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจในพุทธธรรมได้อย่างดี อีกทั้ง สามารถเทศนาสั่งสอนและบรรยายธรรมให้ผู้อื่นได้เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนา นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ และมีข้อวัตรปฏิบัติที่น่าศรัทธาเลื่อมใส

3. การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอกู่ใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นที่สัปปายะแก่ผู้พบเห็น โดยเฉพาะวัดในชุมชนจะต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านอบรมจิตใจ มีการจัดบริเวณโดยรอบวัดให้เป็นสัดส่วนเพื่อเป็นตัวอย่างให้คนในชุมชนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม มีรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านสถานที่ การพัฒนาชุมชนสร้างสุข เป็นการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะที่เอื้อต่อสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น วัด โบราณสถาน พื้นสาธารณะ บริเวณบ้านเรือนพักอาศัย ให้มีความร่มรื่นเจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็นและคนในชุมชน โดยเฉพาะวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ จะต้องเป็นตัวอย่างในการจัดพื้นที่ให้ได้สัดส่วน สงบร่มเย็น มีความเป็นธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชนมีอุดมคติร่วมกันหรือมีความเชื่อมโยงกันในเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนของตนเองน่าอยู่ มีความสะอาด แม่น้ำลำคลองสดใสสะอาดตา ไม่มีขยะมูลฝอยที่ทำให้เกิดโรคระบาด จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทำให้เกิดความสุข ความสร้างสรรค์ร่วมกัน 2) ด้านอาหาร ชุมชนบ้านหนองหรั่ง ได้ดำเนินการด้านอาหารสัปปายะ เป็นการเสริมสร้างสุขภาพอนามัยให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทาน โดยพืชผักเหล่านั้นจะเป็นผักปลอดสารพิษ ร้านค้าต่าง ๆ ในชุมชนก็ให้ความร่วมมือการจัดสภาพแวดล้อมและบริเวณร้านค้าให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการจับจ่ายใช้สอยของคนในชุมชน มีการบริหารจัดการขยะ มีการคัดแยกขยะหรือบริเวณที่มีกลิ่นรบกวนอย่างเป็นระบบ 3) ด้านบุคคล บุคคลเป็นที่สบายต้องคำนึงถึงเรื่องคนในชุมชน ซึ่งการสร้างสุขในชุมชนนั้น วัดหรือคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญของความเจริญหรือความเสื่อมของชุมชนนั้น ๆ โดยสมาชิกในชุมชนที่อาศัยร่วมกันทั้งพระภิกษุ สามเณร และฆราวาส โดยบุคคลเหล่านั้นจะบ่งบอกได้ว่าชุมชนไหนดีหรือไม่ดีบ้าง ซึ่งจะทำให้เห็นถึงสถานภาพ ความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมกำหนดโทษ เพราะมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการจัดระบบทางสังคม ซึ่งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยคุณสมบัติข้อนี้ทำให้มนุษย์จำเป็นจะต้องมีเพื่อน มีกัลยาณมิตรที่ดี มีครอบครัว มีสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจจำเป็นต้องอาศัยบุคคลรอบข้างที่มีความเหมาะสม และ 4) ด้านธรรมะ การนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างสุข นับเป็นบทบาทสำคัญที่แสดงถึงความพยายามในการสร้างความสุข สงบ ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน เพราะที่ผ่านมาพระภิกษุสงฆ์ไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยการประโยชน์ทางวัตถุแก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางแก่ชุมชนสามารถหยิบยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้น วัดยังเป็นสถานที่พบปะ ประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงานเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ ชุมชนสร้างสุขจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุข เป็นการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม และธรรมะ จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสร้างสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน สอดรับกับงานวิจัยของ Mahattanadul (2014) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ชีววิทยาเชิงพุทธ: ระบบความสัมพันธ์ของชีวิตและสิ่งแวดล้อม และการสร้างปัจจัยเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตตามหลักสัปปายะ” ที่พบว่า

ปัจจัยเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ระบบความสัมพันธ์ตามธรรมชาติประกอบไปด้วย 7 ด้าน ในแต่ละด้านจะมีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบเหมือนกันทั้งหมด องค์ประกอบของแต่ละปัจจัยจะทำหน้าที่เป็นเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานความเป็นอยู่ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตทั้ง 7 ด้าน รวม 14 องค์ประกอบ 1) ความเหมาะสมด้านที่อยู่อาศัย (อวาสสัปปายะ) (ก) ที่อยู่อาศัยที่สงบสุข มีความเป็นส่วนตัว ไม่พลุกพล่าน เกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาจิตใจและปัญญา (ข) เป็นสถานที่ปลอดภัย มีสาธารณูปโภค เครื่องอุปโภคบริโภค และปัจจัย 4 ครบ 2) ความเหมาะสมด้านการคมนาคม (โคจรสัปปายะ) (ก) มียานพาหนะเดินทางไปยังแหล่งของกินของใช้ได้โดยสะดวก (ข) มีความปลอดภัยในการเดินทาง 3) ความเหมาะสมด้านการสื่อสาร (ภัสสสัปปายะ) (ก) วีสุจริต 4 กถาวัตถุ 10 หรือการสื่อสารที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ มีประโยชน์ ประกอบด้วยเมตตา กรุณา และเอื้อให้เกิดปัญญา (ข) มีช่องทางในการสื่อสารกันได้โดยสะดวกตามความจำเป็น 4) ความเหมาะสมด้านบุคคล (บุคคลสัปปายะ) (ก) เป็นกัลยาณมิตร (ข) เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความรู้คู่คุณธรรม 5) ความเหมาะสมด้านอาหาร (โภชนสัปปายะ) (ก) อาหารสะอาด ถูกสุขลักษณะ มีประโยชน์ต่อร่างกาย ปลอดภัย ย่อยง่าย ไม่มีสารพิษ (ข) กำลังผลิตเพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน 6) ความเหมาะสมด้านภูมิอากาศ (อุตุสัปปายะ) (ก) การปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศภายนอก เช่น ปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศ สวมเสื้อหนาว พั่นผ้าพันคอ หมวก หรือดื่มเครื่องดื่มร้อน ๆ ในที่ ๆ มีอากาศหนาว (ข) สภาพภูมิอากาศที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่อับทึบ โปรงโล่ง เช่น ปลุกต้นไม้บริเวณที่อยู่อาศัย และ 7) ความเหมาะสมด้านอิริยาบถ (อิริยาปถสัปปายะ) (ก) ไม่อยู่ในอิริยาบถที่ผิดท่าและเป็นโทษต่อสุขภาพ ไม่หักโหมเกินกำลัง (ข) ผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ 4 (ยืน เดิน นั่ง นอน) ให้เกิดความสมดุล

องค์ความรู้ใหม่

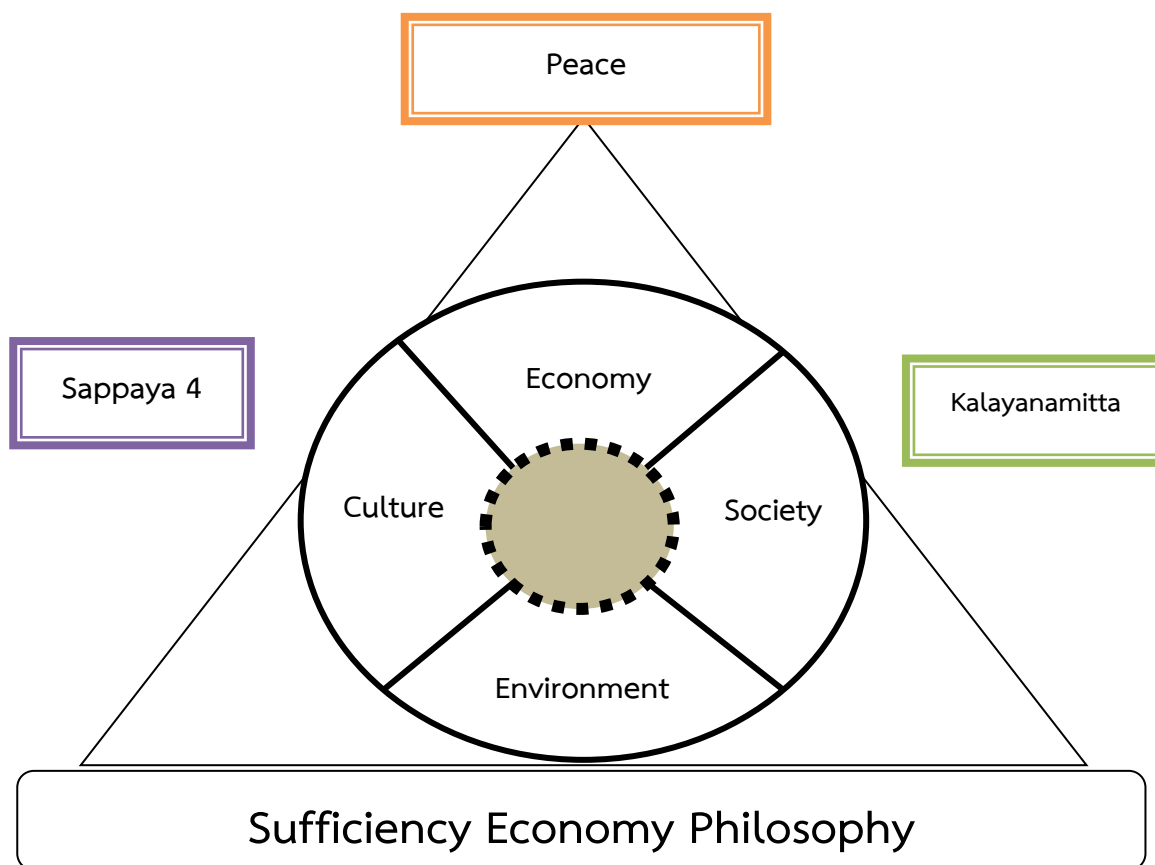

Figure 1 Happiness Community Development of Ban Nong Rang Community.

จากองค์ความรู้ใหม่ที่ปรากฏใน Figure 1 สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของไทย เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต คุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนความก้าวหน้า ภูมิปัญญาและกระบวนการจัดการของประชาชนในสังคม รวมถึงการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคงและกล้าหาญ ความสามารถในการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความสุข มีการมุ่งเน้นการพัฒนาตนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดที่ดีและถูกต้องเหมาะสม การพัฒนาจิตใจนี้มีรากฐานจากหลักธรรมเกี่ยวกับปรโตโมสะ และโยนิโสมนสิการ ซึ่งจำเป็นต้องมีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นองค์ประกอบ ในการพัฒนาสังคมยุคปัจจุบัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกเพื่อการพัฒนา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ที่เข้มแข็ง ซึ่งสมาชิกในสังคมทุกคนและทุกสังคมสามารถเลือกหลักธรรมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาธุรกิจการงานของตนตาม ความเหมาะสมให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน โดยดำเนินรอยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น สังคมและชุมชนที่เข้มแข็งเป็นกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและการพัฒนาสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร และทำการประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีสภาพภูมิณีเวศที่เอื้อต่อการเกษตร มีทั้งแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่ได้พัฒนาขึ้น มีทั้งด้านดนตรีและศิลปะพื้นบ้าน ได้แก่ มโนราห์ เพลงบอก มวยไทย ด้านงานฝีมือ ได้แก่ การแกะสลักไม้เป็นรูปทรงต่าง ๆ จักสานไม้ไผ่ สานกระจูด และด้านอาชีพเกษตร ได้แก่ ขำกล่ำไม้ เพาะเลี้ยงยางถุงและพืชเกษตรอื่น ๆ และมีการพัฒนา บุรณะ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งนี้ ทำให้มีการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยการนำหลักธรรมมาใช้ย้อมทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาคิดใจ โดยการเน้นให้สมาชิกและผู้เฒ่าในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรม ต้องตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ 1) ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ มีความคิดที่เป็นอิสระและการมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย และหลักเศรษฐกิจที่พอเพียงที่เศรษฐกิจในชุมชนเป็นเรื่องพื้นฐานของความสุขในทุก ๆ ระดับ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสังคมที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน 2) หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมชาติทั่วไปหรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีอิทธิพลมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อมความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มากและการได้ในสิ่งที่เป็นสัปปายะจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนให้อยู่หลักธรรมคำสอนและพัฒนาทั้งด้านทางกายและทางใจ และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการพัฒนาชุมชนสร้างสุขของชุมชนบ้านหนองหรั่ง ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช การพัฒนาชุมชนสร้างสุข จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคนในชุมชนให้เจริญงอกงามทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และมีคุณค่าอย่างแท้จริง อีกทั้ง ยังเป็นหลักแห่งความดีในการประพฤติตนเพื่อชีวิตที่มีคุณภาพมีความสุขอย่างยั่งยืนต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้น ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมความสุขตามหลักสัปปายะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสร้างสุขให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน และเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชุมชนน่าอยู่ของประเทศต่อไป และข้อเสนอแนะในงานวิจัยต่อไป คือ ควรศึกษาแนวปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนของการเสริมสร้างความสุขทางพระพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา

References

- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper Collins Publishers.
- Dulyakasem, U. & Ngamwittayapong, A. (1997). *Images of education and community: Conceptual framework and research proposal*. The Thailand Research Fund.
- Khuras, P. (2018). Integrating Dharma Principles for Community Development in Thai Society to be Strong. *ARU Research Journal Humanities and Social Sciences*. 5(3), 113-122.
- Mahattanadol, S. (2014). *Buddhist Biology: Systemic Relationship of Life and Environment, and the Creation of Supportive Factors for Development of Life Based on the Seven Suitable (Sappaya)*. [Research Report, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. Buddhist Research Institute Central Library. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. https://lib-opac.mcu.ac.th/cgi-in/koha/opacdetail.pl?biblionumber=200958&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20%สานุ%20%มหั้ทธานุาลัย.
- Phra Likit Dinnapanñño. (2017). The Management Model of Suitable Things in Dhamma Practice School Northeast Region Thailand. *Journal of Graduate Studies Revi Mahachulalongkornrajavidyalaya University*. 13(special issue 3), 34-45.
- Phramaha Suthit Apakaro, Phrakhru Vimaladhammarangsi & Phoowachanathipong, K. (2015). *The creating and developing Buddhist happiness indicators according to the Buddha's principle of teaching*. [Research Report, Mahachulalongkornrajavidyalaya University]. Buddhist Research Institute Central Library. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. https://lib-opac.mcu.ac.th/cgi-bin/koha/opacdetail.pl?biblionumber=149703&query_desc=kw%2Cwrdl%3A%20The%20creating%20and%20developing%20Buddhist%20happiness%20indicators%20according%20to%20the%20Buddha%E2%80%99s%20principle%20of%20teaching.
- Tansakul, W. (2019). *Guidelines for creating community happiness*. Health Service Support Division.